

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פְּרֻשֶׁת הַשָּׁבוּעַ יום הכיפורים, סוכות וזאת הברכה תשפ"ה

משיב הרוח ומוריד הגשם

על השנה שעברה ועל השנה הבאה, ובבסיסן - תקווה

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

שנת מלחמת חרבות ברזל התחילה ביום בו הכרזנו **משיב הרוח ומוריד הגשם**, יום אחרי יום חיבוט ערבות. בשבועות האחרונים הצלחותיו של עם ישראל, בסייעתא דשמיא עצומה, וגבורה נפלאה של כוחות הבטחון, מבשרים, בע"ה, על שנה חדשה מבחינות רבות.

נעיין במהות חגי תשרי ומתוך כך נציע מבט אופטימי עם תקווה, וגם מתווה לשנים הבאות. ראש השנה, בלשון חז"ל, הוא "יום הדין" - "היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים". אף על פי כן הוא יום שמחה ותקווה, בעיקר בגלל האמונה החזקה בעוצמת הברית שנכרתה בין הקב"ה וכנסת ישראל.

עם ישראל, לאורך אלפי שנות גלות, שנותר ללא ארץ, ללא זכויות אדם, נתון רוב הזמן בשעבוד למלכויות רשע וסכנת גירוש, תחת מסעי צלב פוגרומים ושואה איומה, לא איבד את התקווה והמליך על עצמו מחדש, בכל שנה, את בורא עולם ומלכו. ביום העשירי לשבת המלך על כסאו, ביום צום ופרישה מעניני העולם הזה, עם ישראל מציין את היום בו בישר הקב"ה לעמו – סלחתו! חמישה ימים אחר כך, עם ישראל נוטל את ארבעת המינים ועוזב את קורת הגג, שהגנה עליו כל ימות השנה מחורב וממטר (עי"פ ישעיה ד, ו), ויוצא אל הסוכה. ביום השביעי הוא שם את הדגש על הערבה, וביום השמיני הוא מכריז **משיב הרוח ומוריד הגשם**. הפן החקלאי של חג זה מודגש מאוד, חג הסוכות הוא גם "חג האסיף" (שמות לד, כב), אבל, ברשות הקוראים הנאמנים, ננסה להציע כיוון נוסף ושונה.

בראש השנה, כאמור, אנו ממליכים על עצמנו מחדש את בורא עולם יש מאין. בהמלכה זו טמונה גם הכרזה על אופטימיות חזקה. אם הקב"ה הוא בורא עולם יש מאין, הרי שהוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו. הקב"ה איננו חלק מההווה, הוא חיצוני לה והוא מהווה אותה, כשמו כן הוא - היה הווה ויהיה. אם כך, חוקי הטבע, שהמרכזי שבהם הוא כי רק החזק שורד, אינם חלים על עמו וצאן מרעיתו, הממליכים אותו עליהם. קיומו של עם ישראל - עם הנצח מובטח, גם אם הוא החלש שבעמים, גם אם במשך אלפי שנים הוא יהווה סמל לחולשה פיזית, ויאבד כל סממן לאומי. יהודים שמחו בראש השנה גם בחשכת הגלות. הם הכריזו בעצם קיומם כי הרוח חשובה מן החומר.

לכן, הצעד הבא אחרי ראש השנה הוא יום הכיפורים. ביום זה אנו מביאים לידי ביטוי את האמונה כי עולם החומר הוא בעצם ה"איין", וה"יש" הוא העולמות הרוחניים. הצרכים הגשמיים כמו אכילה שתיה, סיכה וכו' נעלמים, אומנם ליום אחד, אבל האמונה תעמוד במקום החלטות, ברקע ובקביעות 'מיום כיפורים זה עד יום כיפורים הבא'. אחרי הכרזה זו, אפשר להתקדם לצעד הבא - ההודעה קבל עם ועדה, כי 'בטחון איננו תוצאה של גג פיזי מעליך'. הסוכה בעלת שתי דפנות והשלישית אפילו טפח, שכל יתרונה הוא ב'צל עובר', היא זו שמעניקה בטחון. כל זה בתנאי שכל ארבעת המינים מאוגדים, כולל הערבה, זו שביום השביעי ניתנת בצד המזבח, שמכריזה: 'כל ישראל ערבים זה לזה'. עתה ניתן להכריז **משיב הרוח**. אנו משליכים יתנונו על רוח, רוחניות, ערכים של חסד, צדקה וצדק. חברה יהודית ערכית מבינה שעוצמתה ברוחה, ולא בנכסיה הגשמיים.

אם נעצור כאן נקבל תמונה חלקית של החיים המלאים כיהודים.

לפני יותר משבעים ושבע שנים זכינו להקמתה של מדינת היהודים בארץ ישראל, בארץ שבה גם החול הוא קודש. החזון לא נעצר בחיי הפרט שמעדיף רוחניות על פני גשמיות, החזון הוא מדינת מופת שעוסקת בחקלאות ותעשייה, מדינה הדואגת גם לשכבות החלשות, מדינה בה מערכת המשפט מגינה על החלש מפני התעמרות החזק, מדינה המבוססת על ערבות הדדית מכל הבחינות. מדינה המבטיחה בטחון איש ולאומי לאזרחיה, שכולם נושאים בעול. מדינה שבה גם מי שחושב שהוא אתרוג, יודע שהוא לא שווה בלי הערבות שאיתו. לכן, יחד עם **משיב הרוח** מוכרז מיד גם **מוריד הגשם**.

נתפלל כי בקרוב יתגשם חזון הנביאים, וכל באי עולם יבואו לבקש תורה והדרכה רוחנית וגשמית בירושלים של מטה, היונקת את משמעותה מירושלים של מעלה.

נאחל לכל עם ישראל שנה של התרוממות הרוח ומתוך כך גם ברכה בגשם.

[\(לשיעורי הרב יוסף כרמל ביוטוב\)](#)

לעיין הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

לְעִי לְוִי זְשִׁמַּת

הרב ד"ר ג'רי האכבוים י"ח באדר ב' תשפ"ב	הרב ישראל אהרוני י"ד בכסלו תשפ"ג	מר משה וסרצוג כ' בתשרי תשפ"א	הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב	הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א
מר שמואל וגבי אסתר שמש י"ז בסיוון / כ' באב	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א	הרב ראובן וחיה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	הרב יצחק וגבי נעמי טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א / י"ד אדר ב' תשפ"ד	ר' שמואל וגבי רבקה ברנדמן ט"ז בטבת תשפ"ג / ח' באייר תשפ"א	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד
הרב אשר וגבי סוזן וסרטייל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף	ר' מאיר וגבי שרה ברכפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	הרב שמואל כהן שבט תשפ"א	מר זליג וגבי שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	הרב נפתלי צבי יהודה בר אילן מנחם אב תשפ"ד	בלהה בת ישראל מרמורש א' מנחם אב תשפ"א
ר' אליהו כרמל וגבי מלכה טויבע כרמל י"ח באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט	ר' אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב	הרב יוסף מרזל י"ח באייר / ד' באב	מר יצחק וגבי נעמי טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א / י"ד אדר ב' תשפ"ד	הרב נפתלי צבי יהודה בר אילן מנחם אב תשפ"ד	גבי ג'ולי קושיצקי י"ט באדר ב' תשפ"ב
הרב ד"ר ג'רי האכבוים י"ח באדר ב' תשפ"ב	הרב ישראל אהרוני י"ד בכסלו תשפ"ג	מר משה וסרצוג כ' בתשרי תשפ"א	הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב	הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א

ארץ חמדה, ע"ר Eretz Hemdah

רח' ברוריה 2, ירושלים 91080 Bruriya St., Jerusalem

טל: 02-5371485 info@eretzhemdah.org www.ERETZHEMDAH.ORG

חמדת השבת

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית "מורנו" מבית 'ארץ חמדה'

אכילה פחות פחות מכשיעור ביום הכיפורים

מדי שנה מתעוררות מחדש שאלות של אנשים שאינם מסוגלים לצום ביום הכיפורים. את השאלה הבסיסית, האם מותר לאדם שסובל ממצב רפואי מסוים לצום, בדרך כלל יש להפנות לרופאים האמונים על הטיפול בו.

אך פעמים רבות עולה שאלה בעלת אופי שונה:

אדם תרם כליה. הרופאה המלווה את התהליך אומרת שבזמן מסוים צריך שהוא יוסיף לגוף שני ליטרים של נוזלים. בירור איתה מעלה שרפואית עקרונית לא משנה אם הוא יכניס את הנוזלים בהדרגה במשך היום, או שישתה אותם בבת אחת אחרי חצות היום. אם כך, מבחינה עקרונית עומדות בפניו שלוש אפשרויות:

- א. לשתות פחות פחות מכשיעור (כ-35 סמ"ק בכל פעם), במידה והוא ישתה רבות בערב יום הכיפורים ויתמיד עם שתיית פחות פחות מכשיעור במשך היום כמות זו אמורה להספיק (כמובן שעליו לוודא שכמות זו אכן מספיקה).
- ב. להמתין עד סוף הבוקר, ולשתות את הכמות הדרושה בבת אחת.
- ג. להחזיר עירו, וכך לעקוף את הצורך בשתייה, בכלל.

מצד אחד, האפשרות של 'פחות פחות מכשיעור' נשמעת טובה. כך ניתן לעבור על איסור לאו, ולא כרת. אך במבט שני, אליה וקוץ בה. נבאר: האדם קם בבוקר. כרגע הוא אינו חייב לשתות. רפואית אין סיבה שהוא לא יצום כרגע. אם כך, על פניו הדבר הנכון לעשות הוא להמשיך לצום. כך תעבור שעה ושעה נוספת, ודיה לצרה בשעתה: אין סיבה לעבור על איסור השתייה עד הזמן שאמרה הרופאה, ואזי הוא ישתה את מה שחובתו הרפואית לשתות!

שאלה מקבילה (אך שונה) עולה ביחס למי שאין וודאות שיהיה לו צורך לשתות כלל. אדם חולה. הרופא אמר שבמידה ויצוצו סימפטומים מסוימים, עליו לאכול ולשתות כדי שבעו. בפניו עומדות שתי אפשרויות: להמתין ולראות אם הסימפטומים מתחילים, או להתחיל לאכול ולשתות פחות פחות מכשיעור, בתקווה שכך יימנע הצורך לאכול כל שבעו בהמשך היום.

בירור העניין מתחיל מהסוגיה במסכת כריתות (יג ע"א), שם הגמרא אומרת שהתירו למעוברת לאכול פחות פחות מכשיעור. לכאורה הדבר מפתיע, שכן במסכת פסחים (נד ע"ב) נאמר שעל המעוברת להשלים את התענית כרגיל. מובן שמדובר כאן במעוברת שעליה לאכול, והשאלה היא מה חידשה הסוגיה.

הרמב"ן (תורת האדם, שער המיחוש, עניין הסכנה) מבאר שהכוונה היא שכל אדם שנמצא כרגע בפיקוח נפש, ועליו לאכול, יש לברר שמא הוא מסוגל לאכול פחות פחות מכשיעור, ואם כן עליו לעשות כך בכדי להימנע מאיסור כרת.

אך הב"ח (אורח חיים סימן תריח) הנצי"ב (העמק שאלה שאילתא קסז אות יח) והגר"ח (מובא בחידושי הגרי"ז הלכות שביתת עשור פרק ב הלכה ח) מדייקים שהרמב"ם סובר אחרת. לשיטתם, כוונת הגמרא היא שאם יתכן שבהמשך היום המעוברת (או העובר) עלולים חלילה להגיע למצב של פיקוח נפש, התירו להתחיל לאכול ולשתות פחות פחות מכשיעור מוקדם יותר ביום, בכדי להימנע ממצב בו חלילה תתחיל סכנה ממשית והיא תאלץ לשתות ולאכול כמות גדולה יותר בבת אחת. לכאורה בדברים אלו עולה תשובה רחבה יותר: גם אם אין הכרח שבהמשך היום יגיע פיקוח נפש, כבר עכשיו נכון לאכול פחות פחות מכשיעור. אם כך, קל וחומר שמי שיודע בוודאות שבהמשך היום יאלץ לאכול או לשתות כמות גדולה, עליו לאכול ולשתות עכשיו כרגיל.

מספר אחרונים הקשו על התפיסה הזאת מהלכות שונות בהן אנו אומרים ש'דיה לצרה בשעתה', כלומר, אם כרגע אין הכרח לעבור על האיסור, אין הצדקה לעבור על האיסור. מדוע הדין של אכילה פחות פחות מכשיעור שונה? מספר כיוונים נאמרו על כך. נביא שניים מהם:

- א. בשו"ת הריב"ש (רפז) כותב שאמנם אסור לאכול או לשתות גם פחות מהשיעור, אך מי שאוכל פחות מהשיעור עדיין נחשב בתענית. אם כך, אמנם יש בזה איסור, אך עדיין מקיים בזה את מצוות "ועיניתם את נפשותיכם".
  - ב. הציץ אליעזר (חלק י סימן כה פרק טו) מביא הסבר מהספר 'קול סופר'. על צום יום הכיפורים נאמר 'מערב עד ערב'. כלומר, יש לראות את כל הצום כולו כיחידה אחת. אם כך, אין משמעות לדחיית שבירת הצום. אם בסוף היום הוא עתיד לאכול, הרי שהיחידה הזאת שנקראת 'מערב עד ערב' נפגעה. אם כך, אין משמעות לכך שהאכילה קורית מוקדם או מאוחר יותר.
- (הסבר שלישי, מורכב יותר, מובא בשו"ת הרב"ז חלק א סימן יא, עיי"ש).

לגבי ההצעה של החדרת עירו, הרב פיינשטיין (אגרות משה ד קכא) מתנגד בתוקף להצעה זו. הוא מסביר כך: ברגע שאדם צריך לאכול ביום הכיפורים, האכילה הותרה לו. הוא מבקש לעקוף את איסור הכרת על ידי מעבר על איסור לאו של פתיחת ווריד. אבל אחר שהתירו לו את איסור הכרת, מי התיר לו את איסור הלאו? אין לו זכות לוותר על היתר איסור הכרת ולעבור לאיסור לאו של פתיחת ווריד.

אך לכאורה הדברים מפתיעים, שהרי ניתן לומר להיפך: פתיחת הווריד תפתור את הבעיה הרפואית. אם כך, יש לו היתר לפתוח ווריד, וממילא מה מתיר לו את איסור הכרת?

לכאורה ההסבר הוא כך: לעולם אין יום כיפור בו כל עם ישראל צמים. תמיד יהיו האנשים שמוכרחים לאכול, יהו אלו יולדות או קשישים. כולנו מכירים אנשים שאכלו ביום הכיפורים. לכן מראש כאשר הקב"ה ציווה שנתענה ביום הכיפורים טמון בציווי זה ההבנה שלא כל עם ישראל יוכלו לקיים את הציווי. אך מבחינה עקרונית יתכן ולא יהיה צורך לעשות פעולות

רפואיות אחרות במשך כל יום הכיפורים. לכן האכילה ביום הכיפורים הותרה מראש: האכילה היא חלק מהמערכת המקורית של יום הכיפורים. כמובן שכאשר יש צורך לעשות פעולות רפואיות אחרות חובה לעשות אותן, שנאמר "וחי בהם". אך היתר זה הוא אותו ההיתר של פיקוח נפש בכל התורה, ואינו מובנה מהותית כחלק מיום הכיפורים.

יה"ר שנקיים את יום הכיפורים כמצווה עלינו, ונוכל לבקש מהקב"ה: עשינו מה שגזרת עלינו, אנא עשה עמנו חן וחסד ועשה מה שהבטחתנו.

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

[ארץ חמדה – קישור לשיעורי "מורנו" ביוטיוב](#)

מתפללים לרפואתם השלימה, בתוך שאר חולי עם ישראל:					
שמואל בן ברוריה	ניר רפאל בן רחל ברכה	חנה בת אוריה	טל שאול בן יפה	מיכאל אלכסנדר אברהם בן שרה מלכה	
אוראל בן דליה	רות צפורה בת חנה	נטע בת מלכה	הילל בן תמר שפרה	משה בן רחל	דוד בן רחל
מאירה בת אסתר	הילה צפנת בת שרה טובה	שלומית בת לאה	ישי בן מרים	חווה ראנלה בת פיילא	
שלמה בן שלומית	עובדיה בן אסתר מלכה	נעם בן שלומית	עודד בן חיה	חיים מרדכי פרץ בן אסתר מילכה	
ר' יצחק בן בריינדל גיטה	ניר יצחק רפאל בן יפה	רבקה בת שרה בלה	מינדה לאה בת ליפשה	עמית ראובן בן ציפי צפורה	

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ד)

טריאסט, איטליה

אייר, ה'תשנ"ה

Trieste, Italy

בדיני מקוה

שאלה

במקווה שבעיר פירנצה, שהיתה בחזקת כשרות שנים רבות, נתעוררו חששות שונים. מבנה המקווה הוא כזה:

בור מי גשמים פשוטה (מחזיק כ-500 ליטר מים בערך) מחובר לבור הטבילה ע"י חור סגור בדרך כלל ע"י פקק גומי, וממלאים בור הטבילה ישר מברז של מים, של העיריה, וכשנתמלאת פותחים וסוגרים הפקק, והמים נכשרים ע"י השקה לבור מי גשמים. מוציאים המים שבבור הטבילה ע"י פקק מבורג שנמצא בקרקעית המקווה (ע"י שנפתח כלי המיועד לכך). הפקק עצמו (התקע) עשוי מחומר פלסטיק, והמברג שבתחתית המקווה (השקע) עשוי ממתכת.

א. האם יש להקפיד שפקק ההשקה ישאר פתוח בשעת הטבילה (הנשים מתלוננות שמי הבור לא נקיים), כי הדבר גורם ללכלוך במקווה.

ב. האם יש להקפיד שהמים מהעיריה יהיה מטמפרטורה פחות מכדי שהיד סולדת?

ג. האם ההברגה התחתית נחשבת ל"הווייתו ע"י דבר המקבל טומאה"?

ד. האם ראוי שהמים מהברז יעברו המשכה על דבר שאינו מקבל טומאה, לפני נפילת המים באשבורן.

ה. מתברר שהפקק שבקרקעית המקווה אינו סגור הרמטית ובשל כך המקווה מפסידה כשני מילמטרים מגובה ביום. האם זה נחשב לזחילה?

תשובה

א. לכתחילה טוב להחמיר שנקב-ההשקה ישאר פתוח גם בשעת הטבילה¹, אך אם נשים תמנענה מלטבול מכיון שמי-הבור אינם נקיים, ניתן לסתום את נקב-ההשקה אחרי שהמים שבי"מקוה" הושקו לבור מי-הגשמים².

ב. יש להקפיד שבזמן ההשקה לבור מי-הגשמים, יהיו המים בטמפרטורה פחותה מ"יד סולדת בו"י³.

ג. ההברגה ממתכת המחזיקה את הפקק שפוקק את המקוה, ראוי שתהיה מסוג ההברגות המיועדות להיקבע בקרקע⁴, או שיקנו את ההברגה כדי לקבעה בקרקע⁵, ואז לא נחשב ל"הווייתו ע"י דבר המקבל טומאה".

ד. בדיעבד ניתן להכשיר המקוה אף אם ההברגה אינה מסוג המיועד להיקבע בקרקע, וגם לא קנו אותה כדי לקבעה בקרקע⁶. ראוי שהמים יעברו המשכה על דבר שאינו מקבל טומאה באורך ג' טפחים⁷ וברוחב טפח אחד⁸. מקום המשכה צריך להיות ראוי לבלוע מים, דהיינו לא רצפת-אבנים וכיו"ב⁹, ונהגו לעשות תעלה מבטון רזה (מתערובת מלט וחול ביחס 1:12) שדינו כקרקע הראויה לבלוע¹⁰.

ה. מקוה שמימיו נוטפים מעט מעט או נבלעים בקרקע מעט מעט - כשר, לפי שאין זחילתן ניכרת¹¹, ואף למחמירים¹², הפסד של 2 מ"מ גובה ליום - סביר להניח שאינו מזחילה, אלא מאידוי המים עקב חום החדר או חום המים¹³.

אך יש להעיר אודות מה שכתב הרב שבור מי-הגשמים מחזיק כ-500 ליטר. הנה שיעור המקוה צריך להיות אמה על אמה ברום ג' אמות, דהיינו שיעור ג' אמות מעוקבות, ובשיעור 500 ליטר יש לפי זה ג' אמות מעוקבות לפי 55 ס"מ לאמה בלבד. והנה ע"פ דעת ה"חזון איש" נקבע לחומרא ששיעור מקוה יהיה לא פחות מ-750 ליטר¹⁴, ובזה יש ג' אמות מעוקבות גם לשיטה שאמה =

62.4 ס"מ, וכיום בארץ נוהגים לקבוע את שיעורו של מקוה במטר מעוקב (1000 ליטר), מכיון שהמים מתמעטים ע"י סיבות שונות¹⁵. על כן יש לבדוק את האפשרות למלא את אוצר מי-הגשמים ביותר מ-500 ליטר, אם אמנם הוא יכול להכיל יותר. אם אינו יכול להכיל יותר, יש להניח שבבנייתו סמכו להקל, על-פי השיטות שאמה היא אינה יותר מ-55 ס"מ.

- ¹ ש"ך יורה דעה (סי' רא ס"ק קיב).
- ² שו"ע יורה דעה (סי' רא סעיף נב).
- ³ ספר "לחם ושמלה" לר' שלמה גנצפריד (סי' רא, שמלה אות צג), ע"פ שיטת רש"י במס' חולין (קה ע"ב ד"ה סולדת) שמים שהיד סולדת בהם נשתנו מתורת מים, ואף בדיעבד חייבים להשיקם שנית לבור מי-הגשמים אחרי שיצטננו לפחות מ"יד סולדת בו", וכן פסק בסי' "טהרת מים" עמ' קיט ועמ' רמ).
- ועל-כן, כדי לפתור בעיה זו תוך כדי מניעת הסיכון שישכחו להשיק מי-ה"מקוה" לאוצר מי-הגשמים, אפשר לנקוט אחת מהאפשרויות דלהלן:
- (א) להכין ה"מקוה" סמוך לטבילת הנשים במים פושרים ומיד לעשות את ה"השקה"; (ב) להתקין ב"מקוה" רדיאטורים שישמרו על חום פושר, בלא צורך למלא את המקוה ברותחים ולחכות עד שהמים יתקררו מעט. (ג) למלא ברותחים, אך לוודא שהרב/הבלנית יסירו את הפקק לפני בוא הנשים לטבילה (אפשר להציב שלט מול פתח המקוה "להסיר הפקק", שיזכיר לרב/בלנית להסיר את הפקק מיד עם בואם למקוה, לפני בוא הנשים לטבילה). אפשרות זו היא בעדיפות האחרונה, מכיון שיש בה סיכון של שכחה, דבר שיגרום לטבילה במים שאובים בלבד.
- ⁴ "דגול מרבבה" לשו"ע (יורה דעה סי' רא סעיף מח). "פתחי תשובה" (שם ס"ק לג).
- ⁵ "נודע ביהודה" (מהד' תנינא, יורה דעה סי' קלז) על-פי "משנה למלך" (הלי' כלים פ"ב ה"א), וכן פסק בסי' "טהרת מים" (עמ' לו).
- ⁶ דבפשטות דברי השו"ע (יורה דעה סי' רא, סעיף מח) מכשיר בכל מחובר לקרקע, ועוד דלחתם סופר יו"ד סימן ר"ח מיקרי "הוייתו בטרה" כשאינו כלי-תשמיש בפני עצמו, וכן פסק ב"פתחי תשובה" (יורה דעה סי' רא סוף ס"ק לה).
- ⁷ שו"ע (יורה דעה סי' רא, סעיף מה).
- ⁸ "פרשת מרדכי" (סי' יח, הובא בסי' "טהרת מים" עמ' קג).
- ⁹ רמ"א (יורה דעה סי' רא, סעי' מו).
- ¹⁰ "ספר מקואות" לאדריכל יוסף שנברגר (עמ' 66) על-פי "דרכי תשובה" (יורה דעה רא, ס"ק רו, רמד); "חזון איש" (הלי' מקואות, יורה דעה סי' קכג ס"ק א) ו"חשב האפוד" (סי' קג). ואף שלפי דעת המחבר (יו"ד סי' רא סעי' מד) אין מכשירים מקוה שהומשך כולו, ורק כשהומשך רובו כשר, ניתן להמשיך את מיעוטה, מכל מקום, מכיון שלשיטת ר"י (פ"ב דשבועות הי"ב) על-פי ר"ן, רמב"ן ורשב"א מכשירין אף בהומשך כולו, ולרעק"א (לשו"ע יו"ד סי' רא, סעי' מד) אף לראב"ד, כשר בהומשך כולו ע"י אדם בלא כלים, ע"כ ראוי שהמים מן הברז יעברו המשכה על דבר שאינו מקבל טומאה לפני נפילתם למקום הטבילה. במידת הצורך נוכל ליעץ לרב, כיצד לעשות זאת בצורה אסתטית גם מבחינה טכנית ע"פ הנסיון שנרכש בארץ.
- ¹¹ שו"ע (יו"ד סי' רא, סעי' נא).
- ¹² ביאור הגר"א (שם ס"ק צו), "חזון איש" מקואות (יו"ד סי' קמ ס"ק ג).
- ¹³ "דרכי תשובה" (ס"ק רפב) בשם שו"ת "בעי חיי" התיר אף בשיעור גדול מזה, ועיין בסי' "טהרת מים" (עמ' לה).
- ¹⁴ ספר "שיעורין של תורה" ע"פ ה"חזון איש".
- ¹⁵ "ספר מקואות" לאדריכל יוסף שנברגר (עמ' 61).

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך   הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

ארץ חמדה – קישור לשו"ת במראה הבזק באתר

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

<p>לע"נ שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלב"ע סיון תשע"ט</p>	<p>לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לע"נ גב' לורין הופמן ז"ל</p>	<p>לע"נ חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלב"ע ז' בתשרי תשע"ה</p>	<p>לע"נ סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלב"ע כ"ד בחשוון תשע"ח</p>
---	---	---	--	---

לע"נ הנפלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה" הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח ובירור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד. זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

לרכישה